

המלצה מחורזת מכת"י מאת רבי יוסף זימרון

רבי יוסף ב"ר אברהם זימרון היה מתלמידי הרשב"ש, וכנראה גם מתלמידי אביו הרשב"ץ. הוא נזכר כמה פעמים בשו"ת הרשב"ש ובשו"ת יכין ובוועז (מאת ר' צמח בן הרשב"ש, אותו הוא נהג לשאול אחרי פטירת הרשב"ש). הרשב"ש מכנה אותו בתואר 'ותיק תלמידנו'¹, וגם בנו מכנהו בתואר 'ותיק'². הוא כיהן ברבנות בחיי רבו הרשב"ש, שהזכיר את היותו דיין³ ופוסק⁴. הוא ענה תשובות למרחקים, ולא רק למקום כהונתו⁵. מסגנון השאלות והתשובות נראה שלעיתים ביקש הסכמה של הרשב"ש לפסקים שלו עצמו⁶. נודע לנו על שלושה חיבורים של ר"י זימרון: הספרים אבני שוהם⁷ ואבני זיכרון⁸, והקדמות לספר תיקון סופרים

- 1 ס' יב, יט, רפח ו-שכז (בווריאציות שונות).
- 2 שו"ת יכין ובוועז ס' עח-פ.
- 3 שו"ת הרשב"ש ס' יח.
- 4 רשב"ש ס' כ, שכז ו-שכט. מציון תאריך בשלוש מהתשובות של ר"י זימרון נראה שהוא כתב פסקי הלכה כבר בחיי רבו הרשב"ש, כת"י לונדון ס' רכג, 'שנת ירא'י' - רכ"א; כת"י לונדון ס' רכד, 'שנת בר"ד' - רכ"ב (תשובה זו נדפסה במאמרי 'תשובה חדשה מכת"י מאת ה"ר יוסף זימרון תלמיד הרשב"ש', בית הלל שנה ד גליון ג [ט] מנחם אב תשס"ג). הרשב"ץ נפטר בשנת ר"ד, והרשב"ש בשנת רל"ז.
- 5 כת"י לונדון ס' ריט: 'מעיר בונה, והיה השואל ר' יעקב בן מחבוב; ס' רכד (הנ"ל בהע' הקודמת): 'אחר אשר הגיעו אליו תשובות, הוסיף שנית ידו ושאל ממני שאלה זו בענין מה שאירע במקומו'.
- 6 כמה מהתשובות שלו שנמצאות בכתבי היד נכתבו ע"י תלמידיו, מפני שמוזכר בהם 'מורי הר"י זימרון'. וראה אודותיו עוד באריכות במאמרי: 'תשובה מאת ה"ר יוסף זימרון תלמיד הרשב"ש בענין תנאי בגיטין (וב"י אה"ע סו"ס קמד)', מוריה, שנה עשרים ושש, גליון א-ג (שא-שג), שבט תשס"ד; 'תשובה חדשה מאת ר"י זימרון, מקור לדברי הבית יוסף בדין לישת מצה ביין צימוקים (או"ח ס' תסב)', זכור לאברהם, חולון תשס"ד.
- 7 בשו"ת התשב"ץ ח"א ס' קלג מהד' מכון שלמה אומן הע' 37 ישנה הוספה מכת"י: 'ואני הכותב מצאתי בספר אחד מן הספרים שחיבר החכם ר' יוסף זימרון ז"ל שקרא אותו אבני שוהם והוא בכתב ידו, וכתב בשם רבו הרב ר' שלמה'. מהביטוי 'אחד מן הספרים' משמע אולי שהוא חיבר ספרים נוספים שלא ידועים לנו.
- 8 בכת"י לונדון ס' רמב: 'וכבר כתב זה אדוני מורי הרב הגדול הוא ר' יוסף זימרון נר"ו בסי' נט בספר אבני זיכרון בשם מרנא ורבנא הרב הגדול ר' שמעון הזקן'. סימן זה קשור לשו"ת התשב"ץ ח"ג ס' שכו, עיי"ש במהדורת מכון שלמה אומן - מכון ירושלים (הכרך השלישי של שו"ת התשב"ץ יוצא לאור בימים אלו).

לרשב"ש⁹. הבית יוסף הזכיר את ר"י זימרון בשני מקומות: באורח חיים¹⁰ הוא מביא בשם ר"י זימרון פסק של הרשב"ץ שנזכר בספרו מאמר חמץ¹¹, ובאבן העזר¹² הוא מזכיר תשובה של ר"י זימרון בשם רבו הרשב"ש¹³.

הרשב"ץ ובנו הרשב"ש ערכו בעצמם את ספרי השו"ת שלהם, בניגוד לשו"ת הרשב"א, למשל, שחלקיו הרבים כוללים ליקוט של קובצי תשובות שהרשב"א שלח למקומות שונים¹⁴. העריכה כללה בין השאר את קיצור לשון השאלות שנשלחו אליהם, ושמירת נוסח מתוקן של קיצור השאלות עם התשובות ברשותם¹⁵. אולם ישנם כמה כתבי יד בהם תשובות מלוקטות של הרשב"ץ והרשב"ש וחכמים אחרים ממקומות ומזמנים שונים, ובהם גם תשובות מאת הרשב"ץ והרשב"ש שלא נדפסו בספריהם¹⁶, וכן תשובות שנדפסו אך בכתבי היד נמצא נוסח של שאלות ארוך יותר¹⁷. בכתבי יד אלו נמצאות גם תשובות מאת רבנים אחרים, שעד עתה היו מוכרים לנו יותר כתלמידים או כשואלים בספרי השו"ת הנ"ל, ובהם גם תשובות של ר"י זימרון.

כאן מועתק מכת"י לונדון 574 (מ"ס 5792) סוף סי' רמב מכתב המלצה של ר"י

- 9 שו"ת הרשב"ש סי' כ: 'אותן הקדמות שעשית לתקון סופרים טובים הם, אבל יהיו לך לבדך ולא תכתבם על ספרי, כי אין אני רוצה להוסיף בו דברים'. יש לציין ששירים של ר"י זימרון ושל ר' יוסף אל אשקר בשבח הספר תיקון סופרים נדפסו עמו (בסוף ספר יבין שמועה).
- 10 אורח חיים סי' תסב בבדק הבית דף רז, ב (בדפוסים החדשים מצוין לשו"ע סע' ג). הנוסח בבית יוסף דומה לכת"י קיצור התשב"ץ סי' קד, והנוסח המקורי והארוך של התשובה נמצא בכת"י לונדון סי' רז ובשו"ת המבי"ט סי' רנב (בשינויים מכת"י לונדון; תשובה זו נדפסה במאמרי הנ"ל בזכור לאברהם).
- 11 דף לד, ב טורים א-ב (נדפס בסוף ספר יבין שמועה, ובמהדורה חדשה בתוך קובץ שימוש חכמים חלק ו, כולל חזו"א, בני ברק תשס"ב, סימן קיב עמ' קג). הבית יוסף לא ראה את שו"ת התשב"ץ במלואו (ראה במבוא לשו"ת התשב"ץ חלק ראשון מהד' מכון שלמה אומן ומכון ירושלים, עמ' 40-41), ומסתבר שהוא ראה פסק זה רק בדברי ר"י זימרון (ראה במאמר 'ספר מאמר חמץ להרשב"ץ - מהדורה חדשה', הרב משה רוזנר, ישורון כרך ח, ניסן תשס"א).
- 12 אה"ע סו"ס קמד, דף סו, א ד"ה כתב ה"ר יוסף. הנוסח בבית יוסף דומה לנוסח שבכת"י קיצור התשב"ץ (סי' קה, נדפס בתשובות החדשות שבסוף שו"ת הרשב"ש סי' יא). בכת"י לונדון (סי' קעו) ובשו"ת המבי"ט (ח"א סי' יג, חלק מהתשובה) נמצא נוסח מקורי וארוך של התשובה הזו (התשובה מכת"י לונדון נדפסה במאמרי הנ"ל במוריה).
- 13 חלק מהפסק נמצא בשו"ת הרשב"ש סי' תצח.
- 14 זו הסיבה שישנם הרבה כפילויות בין התשובות שבחלקים השונים של שו"ת הרשב"א, עי' במבוא לכרך הראשון של המהדורה החדשה, מכון ירושלים תשנ"ז.
- 15 ראה במבוא לשו"ת התשב"ץ הנ"ל עמ' 34.
- 16 ראה במאמרי 'תשובות חדשות מאת הרשב"ש (הל' שבת)', ישורון, כרך יז (ניסן ה'תשס"ו), עמ' פ-פג.
- 17 ראה במאמרי עריכת תשובות הרשב"ץ ושינויי נוסח בשאלות, מוריה, שנה עשרים ושלוש, גליון ג-ה (רסז-רסט), אדר תש"ס.

זימרון עבור יהודי מספרד, שהגיע עד אלג'יריה כדי למצוא עזרת נדיבים להכנסת בנותיו לחופה. ההמלצה המחורזת משנת ר"ד שהשתרבה בין התשובות מוכיחה שוב שגם כה"י הזה הוא ליקוט של כתבים ופסקים, ואינו אוסף תשובות מסודר. יש לציין שהמלצה זו מקדימה בכמה שנים את התשובה המתוארכת הקדומה ביותר של ר"י זימרון¹⁸, ומוכח ממנה שכבר בשנת ר"ד הוא נחשב לת"ח חשוב, שהמלצותיו עושות רושם. השלמתי חסרות ויתרות לכתוב המלא המקובל, והוספתי מקורות לדברים. אני מודה לידידי העורך הר"י קטן, מנהל מכון שלמה אומן, על הערותיו למאמר זה.

קיום שטר ארחי¹⁹, בא ביד יהודי אחד מרימון ספרד²⁰, מודיע ממנו שיש לו בנות בוגרות ורוצה להשיאן ואין לאל ידו, וביקש סיוע בנישואין.

יציאות ארבע²¹ נתנו חכמים לנשותן,

בצאתן מבית אמותן לבית חברותן,

שתים מהם על יד אביהן בעודן בקטנות²² ובימי נערו²³,

ושתיים לעצמן קבעו רשותן²⁴,

אם נתאלמנו או נתגרשו²⁵ ואם הגיעו לימי בגרותן²⁶.

ועל האבות הטילו מצוותן²⁷,

להשיאן סמוך לפרקן²⁸ ולעונתן,

אם יש לאל ידם לעשות ידי חובתן.

ואם לא מצאה ידם מצוה עלינו לקום לעזרתן,

לסעדן ולעודדן ולסמוך אותן.

אשרי משכיל אל דלותן²⁹,

היודען והפוקדן בעניותן,

18 עי' לעיל הע' 4.

19 הכוונה כנראה לשטר שניתן לו בעירו לשימוש במהלך נדודיו. וצ"ע.

20 היא העיר גרנדה שבדרום ספרד.

21 על פי שבת ב, א.

22 על פי כתובות מו, ב.

23 שם לח, א; נדרים סו, ב.

24 על פי עירובין צא, א.

25 קידושין ב, א.

26 כתובות מח, ב - מט, א.

27 קידושין כט, א.

28 יבמות סב, ב; סנהדרין עו, ב.

29 על פי תהילים מא, ב.

שלום יהיה³⁰ לו בסיבתו,

יברכהו אלוקים³¹ בורא השמים³² וצבאותו.

כנפשכם הטהורה והיקרה, ונפש צעירכם החותם באגרתו,

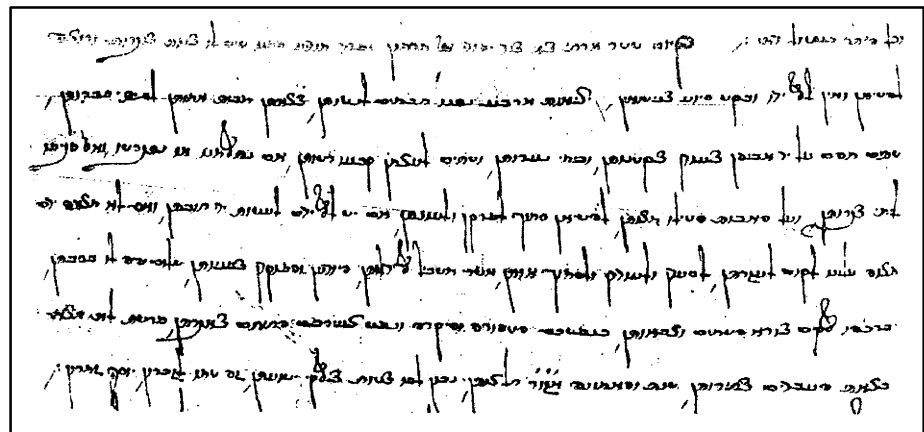
פרשת לא תצא כצאת העבדים³³ בחירותו,

שנת והאמונה אזו"ר חליצותו³⁴,

נכון לבו בטוח³⁵ באלוקי ישועתו.

זה שמו לזכרו,

יוסף זמרון.

30 דברים כט, יח.

31 על פי במדבר ו, כד ועוד.

32 ישעיהו מב, ה; מה, יח.

33 שמואל כא, ז; פרשת משפטים.

34 ע"פ ישעיהו יא, ה. ההמלצה נכתבה א"כ בסוף חודש שבט שנת רי"ד.

35 תהילים קיב, ז.